

УДК 373.3.091.011.3-051:811.111

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВРАХУВАННЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.

Нос Любов, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової та дошкільної освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка.

ORCID: 0000-0002-1062-7558

E-mail: l_nos@ukr.net

Бойко Галина, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри початкової та дошкільної освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка.

ORCID: 0000-0001-6125-1098

E-mail: boikogal@ukr.net

У статті висвітлено проблеми щодо забезпечення принципу наступності в процесі навчання дітей англійської мови у початковій школі та підготовки вчителя до його реалізації. Визначено, що впровадження інноваційних методів навчання в освітній процес закладу вищої освіти сприятиме удосконаленню підготовки студентів. Привернуто увагу до використання дослідницьких та проектних робіт на практичних заняттях. Автор стверджує, що вагомими аспектами підготовки вчителів до реалізації принципу наступності є надання студентам спеціальності «Початкова освіта» додаткової спеціалізації «Дошкільна освіта» та налагодження партнерства факультетів педагогічної освіти з школами.

Ключові слова: початкова школа, вчителі, наступність, мотивація, інноваційні методи навчання, співпраця, партнерство.

PREPARATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR THE IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLE OF CONTINUITY IN THE ENGLISH TEACHING PROCESS

Nos Liubov, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Primary and Preschool Education, Ivan Franco National University of Lviv.

ORCID: 0000-0002-1062-7558

E-mail: l_nos@ukr.net

Boiko Halyna, PhD in Pedagogical Sciences, Assistant of the Department of Primary and Preschool Education, Ivan Franco National University of Lviv.

ORCID: 0000-0001-6125-1098

E-mail: boikogal@ukr.net

The article deals with the problem of ensuring continuity in the process of English teaching at primary school and the preparation of a teacher for its implementation. The factors that influence the pupils' motivation to study English are determined. Psychological peculiarities of junior pupils are revealed. It will help the future teachers to select material and organize English language teaching at primary school. The authors state that the research work of future specialists and the use of innovative teaching methods in the educational process of the universities will promote the students' training. It is highlighted that one of the ways that enables students to improve their skills is to organize students'

group work for a project in practical classes. The use of portfolio method as a form of evaluation and self-assessment of students' individual success is described.

It is proved that the use of these methods in the educational process contributes to the development of critical thinking of students and their ability to analyze the educational material.

It is emphasized that in the conditions of implementation of the principle of continuity it is important to extend the terms of students' pedagogical practice and to conduct it at school and in the kindergarten. It will help graduates to learn modern methods of English teaching better and learn how to create academic environment based on the principle of continuity.

It is noted that the necessity of introducing the innovations is due to several circumstances: the socio-economic transformations and the scientific technological progress; a strengthening of the education's humanization context, continuous changes in the volume and composition of educational disciplines, the introduction of new specialties, the educational disciplines and subjects.

An important aspect of teachers training is the establishment of a partnership between the faculties of pedagogical education and schools, and the intensification of cooperation between university teachers and primary school teachers in practical terms, in particular, in holding the joint scientific and practical workshops. A good example of such cooperation is making agreements with certain schools predetermined to serve as the bases for students' teaching practice, and thus, creating appropriate conditions for the future.

Keywords: *primary school, teachers, continuity, motivation, innovative teaching methods, cooperation, partnership.*

Оновлення змісту навчання англійської мови у початковій школі відповідно до Державного стандарту початкової освіти вимагає пошуку нових підходів до розв'язання проблеми наступності між дошкільною і початковою ланками освіти. На сучасному етапі наступність розглядається як одна з важливих умов безперервної освіти дитини. У реалізації цих завдань певною мірою вагоме значення має врахування того досвіду, який здобула дитина перебуваючи у закладі дошкільної освіти. З огляду на це актуалізується проблема випереджувальної підготовки майбутніх фахівців, здатних знаходити ефективні шляхи для вирішення конкретних завдань навчання учнів початкової школи.

Наступність у змісті освіти в закладі дошкільної освіти й початковій школі завжди була в центрі уваги багатьох науковців: А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Гавриш, В. Галуз'як, Л. Калмикова, О. Кочерга, І. Лапшина, О. Проскура, О. Савченко та ін.

Мета статті: розкрити актуальні проблеми щодо забезпечення наступності в процесі навчання дітей англійської мови у початковій школі та підготовки вчителя до реалізації цього принципу.

Наступність є однією з обов'язкових умов здійснення неперервності здобуття освіти, яка певною мірою має забезпечити єдність, взаємозв'язок та узгодженість мети, змісту, методів, форм навчання й виховання з урахуванням вікових особливостей дітей на суміжних щаблях освіти. Реалізація принципу безперервності освіти має починатися із забезпечення наступності між першими її сходинками – дошкільною і початковою ланками.

«Головною умовою забезпечення наступності у вихованні і навчанні є спрямованість педагогічного процесу дошкільного навчального закладу і початкової школи на всебічний розвиток особистості дитини. З огляду на це необхідний зв'язок програм, методів і форм навчання в дошкільному навчальному закладі та початковій школі. Елементи навчальної діяльності, що формуються в процесі навчання на заняттях у дошкільних закладах, забезпечують успішність навчання в школі. А шкільне навчання має забезпечити взаємозв'язок, розширення, поглиблення й удосконалення отриманих у дитячому садку знань, умінь і навичок» [4].

У Базовому компоненті дошкільної освіти та Державному стандарті початкової освіти визнається пріоритетність компетентнісного підходу до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової ланок освіти. Ці документи покликані забезпечити поетапне становлення дитячої особистості, її фізичний, пізнавальний, соціальний, естетичний розвиток, набуття нею певного практичного досвіду, необхідного для використання у майбутньому житті.

У 2018 році Міністерство освіти і науки України затвердило нові навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів (1–4 класи), відповідно до яких вивчення англійської мови починається з першого класу. Такий підхід забезпечує наступність у формуванні в дітей іншомовної комунікативної компетентності, адже у практиці роботи закладів дошкільної освіти (ЗДО) впроваджено Базову програму розвитку дитини «Я у світі». Нею передбачено вивчення іноземної мови як складової навчання за вибором.

Отже, розробляючи тематичні плани з англійської мови для учнів початкової школи важливо узгодити цілі, зміст і очікувані результати навчання. На цьому етапі доцільним є налагодження співпраці вчителів школи з вихователями ЗДО та укладання наскрізних програм з урахуванням навчально-методичних комплексів, які б забезпечували наступність. Такий підхід уможливить уникнення помилок та сприятиме удосконаленню мовного досвіду школярів.

Досвід показує, що такі тенденції у розвитку дошкільної та початкової ланок освіти сприяють формуванню у дітей навичок іншомовного спілкування з раннього віку. На цьому етапі треба знайти ті прийоми, які б забезпечили позитивне ставлення дитини до іноземної мови як засобу спілкування. Вагому роль відіграє мотивація. Одним із чинників, що впливає на мотивацію учнів, є інтерес до навчальної дисципліни. Важливо зацікавити учнів, створити доброзичливу атмосферу і пояснити де конкретно в повсякденному житті вони зможуть використати здобуті знання. Ефективним засобом для розвитку інтересу до вивчення іноземної мови в молодшому шкільному віці є гра, яка значно полегшує навчальний процес, наповнює його цікавим змістом, знайомить дітей з мовним світом країни, сприяє формуванню комунікативних навичок та розвитку пізнавального інтересу до вивчення іноземної мови, дає широкі можливості для практичного застосування вивченого матеріалу. В умовах гри формується характер дитини, відбувається її підготовка до комунікативної взаємодії [6, с. 56].

З огляду на визначені завдання першочергового значення набуває проблема підготовки вчителя англійської мови, здатного не тільки до їх реалізації, але й готового до врахування принципу наступності в освітньому процесі. Адже у перший клас приходять діти, які вже вивчали іноземну мову. Вчителеві важливо зберегти набуті ними знання у ЗДО, пов'язати навчальний матеріал, який подається у школі, з попереднім, заохочувати учнів до засвоєння нового і сприяти досягненню позитивних результатів.

Вважаємо, що першим успішним кроком у цьому процесі буде врахування вчителем психологічних особливостей молодших школярів, які чітко прописані в Пояснювальній записці до навчальної програми з іноземних мов загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів (1–4 класи) пріоритетними є такі:

- підвищена емоційність, важлива роль образів у сприйманні та запам'ятовуванні нової інформації під впливом емоційних вражень і афективних переживань, що зумовлює забезпечення освітнього процесу яскравими та чіткими малюнками/фотографіями, які сприяють ефективнішому засвоєнню

- навчального матеріалу;
- незначна кількість у досвіді учнів раціональних прийомів виконання навчальної діяльності, що зумовлює широке використання навчальних мовних і мовленнєвих опор для формування комунікативних умінь;
  - мимовільність уваги, низький рівень її концентрації та орієнтація на сильний подразник, яким можуть бути цікаві та доступні ілюстрації та інші дидактичні засоби, що доцільно використовувати під час навчання;
  - імпульсивність, реактивність, перевага збуджувальних процесів над гальмівними, що зумовлює раціональний добір для процесу навчання дидактично доцільних видів діяльності, котрі узгоджуються з віковими особливостями школярів та їхніми інтересами, не викликають труднощів у навчанні та вмотивовують його;
  - здатність до запам'ятовування поки ще не усвідомлюваної інформації, що дає можливість презентувати окремі граматичні явища, які доцільно засвоювати на рівні лексичних одиниць, не аналізуючи їхню структуру (це буде зроблено на подальших етапах навчання);
  - визначальна роль навчальної гри у процесі пізнавальної діяльності, що дозволяє активно використовувати дидактично доцільні ігрові види роботи, які характерні віковим особливостям учнів;
  - схильність до копіювання, здатність до наслідування у діях, що дає можливість учням зачувати нескладні автентичні зразки мовлення, котрі не містять кальок із рідної мови або спрощених моделей спілкування;
  - незбалансованість аналітико-синтетичної діяльності, превалювання конкретного наочно-образного мислення, що зумовлює не використовувати вправи та завдання, котрі вимагають виконання складних аналітичних дій, ще не характерних учням молодшого шкільного віку;
  - недостатній рівень розвитку операцій планування, узагальнення, систематизації, порівняння, усвідомленого творчого ставлення до виконання навчальної роботи, що спонукає до використання зразків як опор для успішного її здійснення [3].

Безперечно усі зазначені характеристики психологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку мають слугувати майбутнім вчителям науковотеоретичними засадами для добору та організації змісту навчання іноземної мови у початковій школі з урахуванням попереднього іншомовного досвіду школярів.

З огляду на це, викладачі закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку вчителів початкових класів, мають спрямувати освітній процес на особистість студентів, на створення умов для кожного з них для самостійного саморозвитку.

Вважаємо, що одним із шляхів, що уможливить ефективну підготовку майбутніх фахівців є впровадження інноваційних методів навчання. «Упровадження інновацій у сферу освіти, вважає О. Дубасенюк, – це складний процес, який передбачає поступове оновлення і вдосконалення змісту, методів, засобів, педагогічних технологій, що, безумовно, впливає на якість педагогічного процесу» [2]. Вона зазначає, що «Необхідність в інноваційній спрямованості педагогічної діяльності на сучасному етапі розвитку освіти і суспільства в цілому зумовлена рядом обставин». Серед перелічених назвемо основні. Першим чинником виступають соціально-економічні перетворення і науково-технічний процес, що зумовлюють необхідність докорінного оновлення системи вищої освіти, методології і технології організації освітнього процесу у

зкладах вищої освіти. Інноваційна спрямованість діяльності викладачів та студентів передбачає створення, освоєння і використання педагогічних нововведень, виступає засобом оновлення освітньої політики. По-друге, посилення гуманітаризації змісту освіти, неперервні зміни обсягу, складу навчальних дисциплін, введення нових спеціальностей, нових навчальних предметів, елективних курсів потребують постійного пошуку нових організаційних форм, технологій навчання [1].

У системі підготовки вчителів початкової школи, на нашу думку, найбільш ефективними можна виділити дослідницькі та проектні роботи, формування власного портфоліо. Досвід показує, що ці методи є доцільними у процесі викладання «Методики навчання англійської мови у початковій школі». Саме ця дисципліна закладає основи методичної підготовки майбутніх фахівців, формує у них уміння і навички організації навчального процесу з англійської мови у початковій школі. Розглянемо переваги дослідницької роботи. Студенти формуються у групи по 5–6 осіб. Вони обирають тему, над якою працюють впродовж вивчення курсу. Відповідно до робочої програми навчальної дисципліни на практичних заняттях студенти представляють фрагменти уроків англійської мови у початковій школі. Кожен учасник групи розробляє індивідуальне завдання. У процесі обговорення і дискусій обирається єдиний підхід до представлення обраної теми. Тут важливо, щоб кожен студент був задіяний до пошуку та до вирішення поставлених завдань. Такий підхід розвиває у студентів творчу уяву, спонукає до пошуку нових педагогічних ідей. Майбутні фахівці навчаються проводити та аналізувати уроки, розробляти цікаві вправи і виготовляти дидактичні матеріали [5, с. 152].

Вважаємо, що використання цих методів в освітньому процесі сприяє розвитку критичного мислення студентів та їхньому умінню аналізувати навчальний матеріал. У процесі підготовки до навчальних занять вони обирають найбільш ефективні та доцільні дидактичні вправи з урахуванням принципу наступності.

Метод портфоліо, як форма оцінювання й самооцінювання індивідуальних успіхів студентів, є також доцільним у цьому процесі. Його використання дає змогу викладачеві простежити індивідуальний прогрес майбутніх вчителів у процесі професійної підготовки та оцінити їхні освітні досягнення. Окрім того цей метод забезпечує високий рівень документування процесу добору навчального матеріалу студентами для молодших школярів, дозволяє проводити його оцінку й самооцінку, оскільки портфоліо поповнюється впродовж усього навчального курсу [5, с. 152].

Вагомим аспектом підготовки вчителів до реалізації принципу наступності в умовах закладів вищої освіти є надання студентам спеціальності «Початкова освіта» додаткової спеціалізації «Дошкільна освіта». Таке поєднання сприяє підготовці компетентного фахівця, здатного ефективно організувати освітній процес з урахуванням вікових і психологічних особливостей дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. У цьому процесі важливо забезпечити студентам проходження практики у початковій школі та у закладі дошкільної освіти, створити для них відповідні умови. Це сприятиме виробленню умінь та навичок професійної діяльності, розвитку комунікативних здібностей майбутніх учителів, забезпечить всебічний розвиток особистості, повне розкриття її творчих сил, набуття індивідуального стилю. Важливо налагодити постійні зв'язки з вчителями та вихователями, системно здійснювати аналіз навчальних досягнень майбутніх фахівців та їхнього професійного вдосконалення. Поетапне проведення педагогічної практики дозволяє студентам

адаптуватись до школи, спостерігати за поведінкою учнів й розвивати вміння творчо діяти в різних педагогічних ситуаціях у взаємодії з ними.

Не менш важливим є налагодження партнерства факультетів педагогічної освіти з школами та поглиблення співпраці викладачів університету і вчителів початкової школи, зокрема, проведення спільних науково-практичних семінарів. Такий підхід стимулюватиме науковців до проведення наукових розвідок та забезпечить педагогів новими методичними підходами, виробленими на основі науково-обґрунтованих досліджень. Тісна співпраця науковців університету та вчителів школи з одного боку сприятиме удосконаленню шкільних навчальних програм і з іншого боку служитиме базою для подальших наукових досліджень науково-педагогічних працівників з метою внесення змін у програми підготовки майбутніх вчителів.

Отже, вища педагогічна школа має знайти шляхи розв'язання проблеми підготовки майбутніх вчителів англійської мови до врахування принципу наступності. Дієвим аспектом визначаємо впровадження інноваційних методів навчання, зокрема найбільш ефективними є дослідницькі та проектні роботи, формування портфоліо. Важливо спрямувати освітній процес на особистість студентів, створити умови для проходження практики в школі, здійснювати аналіз навчальних досягнень майбутніх фахівців та удосконалювати змістове наповнення навчальних планів з урахуванням науково обґрунтованих досліджень.

У подальшому плануємо здійснити аналіз практичної підготовки студентів та можливості удосконалення змістового наповнення навчальних планів та програм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубасенюк О. А. Інноваційні навчальні технології – основа модернізації університетської освіти. *Освітні інноваційні технології у процесі викладання навчальних дисциплін*. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2004. С. 3–14.
2. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики*. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.
3. Іноземні мови. Навчальна програма для загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів. 1–4 класи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna> (дата звернення 17.02.2019).
4. Про забезпечення взаємодії в освітній роботі з дітьми старшого дошкільного і молодшого шкільного віку: інструктивно-методичні рекомендації. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-> (дата звернення 17.06.2018).
5. Нос Л. С. Підготовка майбутніх вчителів англійської мови для початкової школи у контексті сучасних вимог. *Вісник Львівського університету*. Серія педагогічна. 2016. Вип. 31. С. 148–154.
6. Нос Л. С. Підвищення навчальної активності школярів молодшого шкільного віку на уроках англійської мови засобами ігрової діяльності. *Молодий вчений*. 2018. № 9. С. 54–57.

REFERENCES

1. Dubaseniuk, O. A. (2004). Innovatsiini navchal'ni tekhnolohii – osnova modernizatsii universytetskoï osvity. Zhytomyr: ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
2. Dubaseniuk, O. A. (2014). Innovacii v suchasniï osviti. Zhytomyr: ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
3. Inozemni movy. Navchal'na prohrama dlia zahal'noosvitnikh ta spetsializovanykh navchalnykh zakladiv. 1–4 klasy. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna> [in Ukrainian].
4. Pro zabezpechennia vzaiemodii v osvitniï roboti z dit'my starshoho doshkil'noho i molodshoho shkil'noho viku: instruktyvno-metodychni rekomendatsii. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-> [in Ukrainian].
5. Nos, L. S. (2016). Pidhotovka maibutnykh vchyteliv anhliiskoi movy dlia pochatkovoï shkoly u konteksti suchasnykh vymoh. *Visnyk Lvivskoho un-tu. Seriia pedahohichna, Ed. 31, 148–154* [in Ukrainian].
6. Nos, L. S. (2016). Pidvyshchennia navchalnoi aktyvnosti shkoliariv molodshoho shkil'noho viku na urokakh anhliiskoi movy zasobamy ihrovoi dial'nosti. *Molodyi vchenyi – Young Scientist, Ed. 9, 54–57* [in Ukrainian].